

Nr 357.

Av herr **Rylander m. fl.**, *angående översyn av de i lagar och författningar förekommande räntebestämmelserna.*

Bestämmelser angående ränta förekomma i ett flertal lagar och författningar. Enligt de flesta av dessa stadganden skall ränta utgå efter en viss, oberoende av växlingar i det allmänna ränteläget, fastslagen räntesats, olika i olika fall. Enligt 9 kap. 10 § handelsbalken skall den som lånat penningar, för vilka ränta icke blivit utfäst, om betalning ej sker å föreskriven tid, gälda sex procent ränta från förfalldagen. Är ingen förfallotid utsatt, skall enligt samma lagrum utgå fem procent ränta från stämmingsdagen. I 30 § lagen den 20 juni 1905 om köp och byte av lös egendom stadgas, att i fråga om köparens skyldighet att gälda ränta de i 9 kap. 10 § handelsbalken stadgade grunder skola äga tillämpning, dock att vid handelsköp, där ej viss tid för köpeskillingsens gäldande är utsatt, sex procent ränta skall utgå från den tid godset avlämnades eller, i händelse av dröjsmål, från det dröjsmålet inträdde. Även jämlikt 6 § lagen den 27 mars 1936 om skuldebrev skall, då i skuldebrev ränta ej blivit utfäst, beträffande skyldigheten att betala ränta gälla vad i 9 kap. 10 § handelsbalken sägs. Enligt 138 § konkurslagen skall vid ränteberäkning emellan borgenärerna inbördes å fordran, för vilken ränta ej är utfäst eller eljest lagligen äger rum, ränta beräknas efter fem procent. I 48 och 49 §§ växellagen samt 45 och 46 §§ checklagen finnas bestämmelser om sex procent ränta. Enligt 55 § lagen den 12 maj 1917 om expropriation skall, om expropriationsersättning erlägges efter den i 48 § samma lag bestämda tiden eller, om fastigheten förut tagits i besittning, efter tiden härför, tillika gäldas sex procent årlig ränta i förra fallet från den bestämda tidens utgång och i senare fallet från tillträdesdagen. I 78, 82 och 91 §§ samma lag förekomma likaledes bestämmelser om sex procent ränta, varemot i 101 § av lagen för där angivet fall stadgas, att ränta skall utgå efter fem procent. Förordningarna den 19 november 1914 angående stämpelavgiften (20 §) och den 6 juni 1941 om arvsskatt och gåvoskatt (61 §) stadga rätt till fem procent ränta vid återbekommande av stämpelavgift eller arvs- och gåvoskatt. Enligt 90 § i ett av riksdagen nyligen antaget förslag till uppbördsförordning skall den, som vinner nedsättning i eller befrielse från honom påfordrad slutlig eller tillkommande skatt, vid återbekommande av för mycket erlagt belopp tillika erhålla ränta å det belopp som utbetalas efter fem procent.

Å andra sidan förekomma även bestämmelser, i vilka icke fastslagits viss räntesats. Sålunda innehåller vattenlagen flera bestämmelser om skyldighet att gälda ränta (3 kap. 9 §, 7 kap. 28, 30 och 53 §§ samt 9 kap. 23 §), i vilka stadgats, att ränta skall beräknas efter den räntefot, som i varje fall finnes skälig, och i 55 § ovannämnda förordning den 6 juni 1941 angående arvsskatt och gåvoskatt stadgas, att å skatt, med vars erläggande anstånd åtnjutes, skall gäldas ränta efter den procent, som Konungen i anslutning till det allmänna ränteläget fastställer varje år i december att gälla för det påföljande året.

De räntebestämmelser, som förekomma inom olika områden av lagstiftningen och varå ovan anförts en del exempel, äro visserligen av väsentligt olika natur och den grund, efter vilken ränta skall utgå, måste därför bestämmas olika i olika fall. Det är emellertid tydligt, att åtskilliga stadganden om ränta behöva ändras med hänsyn till inträffade förändringar i det allmänna ränteläget.

Behovet av en ändring i förevarande hänseende synes vara särskilt starkt framträdande i fråga om ränta vid expropriation. Enligt gällande bestämmelser kan vid expropriation skyldighet att utgiva ränta efter sex procent å expropriationsersättningen komma att avse ganska lång tid och därför bliva synnerligen betungande för den exproprierande, samtidigt som markägaren måste anses göra en oberättigad vinst genom att han erhåller en ränta, som eljest icke står att få. Det må i detta sammanhang anmärkas, att expropriation äger rum för tillgodoseende av viktiga allmänna intressen och att det därför måste anses stötande, att ränta skall utgå efter en räntesats, som så väsentligt överstiger det allmänna ränteläget.

Frågan om en ändring beträffande ränteberäkningen vid expropriation har också tidigare varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. I en motion (II: 17) av herr Andersson i Igelboda vid 1938 års riksdag yrkades, att den i 55 § expropriationslagen stadgade ränta måtte nedsättas till fyra procent. Efter hemställan av andra lagutskottet, som behandlade motionen, anhöll riksdagen i skrivelse den 5 april 1938, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande lämpligheten och sättet att bringa den i 55 § expropriationslagen stadgade räntan i bättre överensstämmelse med det allmänna ränteläget samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Med anledning av nyssnämnda skrivelse utarbetades inom justitiedepartementet en promemoria i ämnet jämte utkast till lag angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen om expropriation. Över promemorian och det därvid fogade lagutkastet inhämtades också yttranden från vissa myndigheter och sammanslutningar.

I avgivna yttranden ifrågasattes bl. a. huruvida icke räntesatsen borde bestämmas i förhållande till riksbankens diskonto. Å andra sidan ut-

talades i ett par yttranden, att den ifrågasatta ändringen i expropriationslagen borde företagas allenast i samband med att motsvarande ändring komme till stånd beträffande 9 kap. 10 § handelsbalken.

Vidare yrkades i en motion (II:59) av herr Lindmark vid 1941 års riksdag, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i § 78 i lagen om expropriation, att orden *sex procent* utbyttes mot *fyra procent*. Med hänsyn till att riksdagen redan förut hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning angående frågan om storleken av ränta å expropriationsersättning, fann riksdagen emellertid efter hemställan av andra lagutskottet ej skäl vidtaga någon åtgärd i anledning av motionen.

Något förslag på grundval av förenämnda promemoria och lagutkast har emellertid sedermera icke framlagts.

Sedan genom förordning den 2 maj 1919 införts rätt att vid restitution av utskylder m. m. åtnjuta ränta efter fem procent, har frågan om den räntesats, som borde tillämpas i detta fall, vid upprepade tillfällen upptagits till behandling, och olika ändringsförslag ha framställts, vilka gått ut på att på ett eller annat sätt bringa denna räntegottgörelse i bättre överensstämmelse med det allmänna ränteläget. Härutinnan hänvisas till vad 1944 års uppborädsberedning anfört i sitt år 1945 avgivna betänkande med förslag till omläggning av uppborädsförfarandet (S.O.U. 1945:27) s. 289—296.

Vid upprepade tillfällen har betonats sambandet mellan de olika räntebestämmelserna, särskilt de inom det offentlighättsliga området. I detta sammanhang må erinras om att bevillningsutskottet i anledning av en motion vid 1935 års riksdag angående ändring av bestämmelserna om ränta vid restitution av utskylder m. m. uttalade, att skäl syntes tala för att ifrågavarande spörsmål icke såges för sig utan i ett större sammanhang och att under förarbetena till ovanberörda förordning om arvsskatt och gåvoskatt m. m. mot den förordade och sedermera lagfästa regeln om anständsräntans beräkning invändes, att denna fråga icke borde lösas för sig utan upptagas till överbägende i sammanhang med spörsmålet om ändring av övriga i offentlighättsliga författningsbestämmelser angivna räntesatser.

Av vad ovan anförts torde framgå, att det föreligger ett behov av en översyn av räntebestämmelserna överhuvud taget i lagar och författningar för att bringa desamma i lämplig relation till varandra och till det allmänna ränteläget. Vid en sådan översyn torde det komma att visa sig, att i flertalet fall en tillfredsställande lösning kan vinnas genom att räntefoten bestämmas i anslutning till det allmänna ränteläget, t. ex. så att ränta skall utgå med en eller annan procent utöver riksbankens diskonto. Av praktiska skäl torde relationen till det allmänna ränteläget böra fastställas att gälla för viss kortare tidsperiod, t. ex. ett år eller tre år.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en skyndsam översyn av de i lagar och författningar förekommande räntebestämmelserna samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kan föranleda.

Stockholm den 23 januari 1946.

Olov Rylander.

Emil Olovson.

Fritz Persson.
